

Е. В. Мамонтова

orcid.org/0000-0003-2761-8217

*доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політичних теорій*

Національного університету «Одеська юридична академія»

РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОЛОНІАЛЬНОГО НАРАТИВУ У ДИСКУРСІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: АРХЕТИПНИЙ ПІДХІД

Війна у центрі Європи в 21-му сторіччі. Ще 11 років тому ця словесна конструкція могла б з'явитись на сторінках фантастичного роману у жанрі політичної антиутопії. Здавалося, що класична війна, де артилерійський снаряд руйнує будинок, балістична ракета потрапляє у дитячу лікарню, а поняття «доброволець», «ветеран», «мобілізація» входять до повсякденного лексикону пересічного громадянина, – це не про новітню історію Європи. Але реальність виявилася саме такою. У 2014 році в українських містах почалася війна, і цією війною керувала росія. І хоча західні і українські аналітичні центри, журналісти, OSINT-спільноти здійснили десятки розслідувань і здобули невідворотні докази російської присутності у Криму та на Донбасі, багато медіа та інституцій Заходу уникали називати росію стороною війни. Остаточне розуміння цього прийшло лише після повномасштабного вторгнення 2022 р.

Сьогодні в умовах відкритої російської агресії, що поставила під загрозу не тільки суверенітет та територіальну цілісність України, але й всю світову систему міжнародних відносин, як ніколи актуалізується роль політичної аналітики. Суспільство очікує від представників експертно-аналітичного цеху якісної аналітики процесів, що відбуваються, професійного прогнозування та моделювання розвитку подій, ефективного консультування щодо прийняття та впровадження оптимальних рішень з врегулювання конфлікту. Реалізація цих суспільно значущих завдань неможлива без ґрунтовної методологічної бази.

Академічним вважається трактуванням війни як соціально-політичного явища, що являє собою одну з форм розв'язування засобами збройного насильства суспільно-політичних, економічних, ідеологічних, національних, територіальних, релігійних та інших суперечностей між державами, народами, націями, класами, соціальними групами. Війна є продовженням політики насильницькими засобами і пов'язана зі зміною відносин між суб'єктами політики. На сьогодні в українському академічному та експертному середовищі вже сформувався декілька напрямків у концептуалізації російсько-української війни як історичного та суспільно-політичного явища. Мова йде, перед усім про її інтерпретацію у категоріях воєнно-стратегічних, цивілізаційних, національно-визвольних, екзистенційних та постімперських підходів і студій.

Так, з воєнно-стратегічних позицій (М. Галів, В. Горбулін, В. Ільницький, О. Лисенко, М. Лазарович, Є. Магда, А. Середін та ін.) ця війна синтезує елементи війн четвертого, п'ятого і шостого поколінь, коли поряд із звичайними видами озброєння застосовуються високоточна зброя, системи протиповітряної і протиракетної оборони, системи управління усіма видами і способами воєнних дій та інформаційного (в тому числі і кібер-) протиборства тощо. Війна починає носити характер асиметричності, безконтактності і необмеженості. Це дозволяє класифікувати її як гібридну.

Слід підкреслити, що ключовим завданням агресора у гібридній війні є трансформація ідентичностей. Так, гібридна війна РФ проти України у її когнітивному сегменті була спрямована на активацію радянської ідентичності, яка була досить швидко реставрована всередині РФ на базі системоутворюючої міфології «Великої Перемоги», реінкарнації символізму радянської доби, впровадження естетики «Старих пісень про головне» у масову культуру тощо. Головним фронтом гібридної війни, початок якої був зафіксований недружними діями Росії стосовно України ще восени 2003 року біля острова Коса Тузла в Азовському морі, став фронт інформаційний. Стратегічними напрямками наступальних дій Москви стали власне

внутрішньоросійський інформаційний простір, «килимів бомбардування дезінформацією українських громадян та формуванням сприятливого для себе інформаційного середовища на Заході» (Магда, 2015). В арсеналі гібридного впливу москви: економічний тиск, переписування історії, мовне питання, практики символічної політики, інтенсивний вплив російської православної церкви, підтримка сепаратистських рухів тощо.

Разом з цим багато дослідників (О. Баган, Я. Вірменич, Л. Залізник, А. Киридон, Ю. Офіцинський, І. Рущенко, О. Ситник, С. Троян та ін.) наполягають на виокремленні цивілізаційної природи російсько-української війни. Приміром, А. Киридон та С. Троян підкреслюють, «Небажання України вписуватися в російську цивілізаційну парадигму розвитку, орієнтація на загальноєвропейські й євроатлантичні демократичні цінності стали визначальним мотивом сучасного «хрестового походу» росії проти України у політичному, соціальному, культурному, інформаційно-ідеологічному і збройному ключі» (Киридон & Троян, 2022, с. 526). Втім, головною проблемою даного підходу, на нашу думку, є методологічні складнощі у самому цивілізаційному осмисленні історії.

Близькими за змістом є трактування російсько-української війни як війни національно-визвольної та екзистенційної. Як «війну за життя», як захист від проголошеної ідеологами рашизму «денацифікації», що передбачає знищення українства як явища, визначають її у своїх роботах П. Гай-Нижник (Гай-Нижник, 2022), В. Грицюк та О. Лисенко (Лисенко, 2022; Грицюк, В. & Лисенко, 2023) та ін.

Імперський, а отже, й колоніальний характер воєнної агресії росії проти України підкреслюють у своїх наукових розвідках В. Смолій та О. Ясь. Головний смисл російсько-української війни вчені убачають «у спробі росії відновити стару, практично колоніальну залежність українців і водночас через гостру кризу чи навіть руйнацію сучасного світоустрою здійснити нову делімітацію світу, принаймні пострадянських обширів» (Смолій & Ясь, 2022, с. 13). На базі даного підходу формується погляд на російсько-українську війну як пролог «третьої світової війни», як проксі-конфлікт ключових геополітичних гравців тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що на четвертому році повномасштабної агресії рф проти України досі триває номінативний дискурс цієї війни. Поряд зі спробами сформулювати її академічні дефініції («російсько-українська війна», «повномасштабна російська агресія проти України» тощо) широке ходіння мають також її емоційно окрашені метафоричні визначення: «вітчизняна війна», «національно-визвольні змагання», «визвольна боротьба проти фашизму/нацизму/рашизму», «братовбивча війна, інспірована зовнішніми силами», «проксі війна», «війна на виснаження», «боротьба добра та зла / світла та темряви» тощо.

Не зважаючи на широку палітру дефініцій, найменувань та метафор, спробуємо визначити природу та сутність російсько-української війни на основі архетипного підходу. Дана методологія дозволяє в умовах гібридизації політичного протистояння розкрити його сутність шляхом виявлення архетипних сценаріїв, дослідити практики т. зв. «смыслотворення» і конструювання «картин світу», сформулювати дієвий інструментарій протидії відкритій агресії та когнітивному впливу на масову свідомість.

Спираючись на класичні праці з психоаналізу та теорії літератури (М. Бодкін Х. Л. Борхес, К. Букер, Ф. Вілрайт, А. Кірбі, Дж. Польші, Л. Фіндлер Д. Хофман К.Юнг та ін.) ми пропонуємо розуміти під архетипним сценарієм повторювану модель подій, дій та взаємодій між суб'єктами (персонажами), яка відображає глибинні архетипічні структури та мотиви, що кореняться в колективному несвідомому людства. Як універсальна сюжетна схема або фабула, такий сценарій є глибоко вкоріненим в людській психіці, викликає сильний емоційний відгук і здається нам знайомим на несвідомому рівні.

Ключовими характеристиками архетипного сценарію є його універсальність (зустрічається в різних часових періодах та культурних контекстах); повторюваність (проявляється знову і знову в різних історіях та ситуаціях); наявність архетипічних персонажів (Герой, Злодій, Мудрець, Батько, Мати, Дитина, Жертва, Тінь тощо); конфліктна фабула та варіанти її розв'язання (сценарій обов'язково містить певний конфлікт, який розгортається за передбачуваною схемою і призводить до певного результату: перемоги, поразки, трансформації); символізм (елементи сценарію часто мають символічне значення, що відображає глибші психологічні

або духовні істини); емоційність (сценарії викликають сильні емоції у глядачів чи читачів, оскільки вони зачіпають фундаментальні людські переживання).

В цілому за основу нашої методології можна взяти визначення архетипового сценарію як «наскрізної», «самонародженої моделі», яка не зважаючи на те, що здатна до зовнішніх змін, містить у собі незмінну ціннісно-смыслову основу, проявлену у метафоричних формах та символічних інтерпретаціях. Архетипні сценарії як універсальні структури / матриці, в яких послідовно, в залежності від темпорального контексту, змінюються архетипні фабули, стають невичерпним джерелом у формуванні наративів та ідентичностей під час військових конфліктів. Зокрема на базі, контент-аналізу матеріалів у медіа (новинних репортажів, аналітичних статей, соціальних медіа-дописів з обох сторін конфлікту для виявлення домінуючих сюжетних ліній) та дискурс-аналізу мови, метафор та символів, що використовуються сторонами для створення переконливих історій про війну, легітимації дій та формування ідентичностей, можна дослідити динаміку і хронологію розгортання російсько-української війни у контексті типологізації її архетипних сценаріїв.

У попередніх публікаціях (Mamontova, 2025) автором було запропоновано власну типологізацію архетипів війни як історичного та соціально-політичного феномену на основі критеріїв, які визначаються позицією ініціатора війни у питаннях: «З ким я воюю?» та «За що я воюю?», відповідь на які окреслено маркерами «Свій / Чужий» та «Ресурси / Сенси». Відповідно, виділено чотири архетипні сценарії війни: колоніальний; вестфальський; ідеологічний/цивілізаційний; релігійний (віровідступницький).

Метою статті є виявлення та аналіз специфіки архетипного сценарію колоніальної війни та його репрезентації у дискурсивних наративах російсько-українського протистояння для розуміння природи конфлікту, динаміки і перспектив його врегулювання.

Звертаючись до нашої типології зазначимо: якщо у оптиці ініціатора війна ведеться проти «Чужого», а її метою є отримання доступу до матеріальних ресурсів та забезпечення безперешкодного контролю над ними, то мова йде про *сценарій колоніальної війни*, який базується на архетипному *протистоянні цивілізації та варварства*. Такий сценарій передбачає високий градус насильства да дуже низький показник дотримання правових та моральних норм ведення війни.

Сценарій колоніальної війни характеризується низкою повторюваних елементів і динамік, які проявлялися в різних історичних контекстах.

Це, по-перше, імперська амбіція як рушійна сила та відчуття переваги ініціатора. Колоніальна війна майже завжди починається з імперської держави, яка прагне розширити свій вплив та отримати доступ до ресурсів та стратегічно важливих територій. Ця експансія часто супроводжується ідеологією переваги — расової, культурної, цивілізаційної. Колонізатори вірять у свою вищість і «право» панувати над іншими народами, яких вони часто вважають «відсталими», «дикими», або такими, що потребують «цивілізації» чи «порятунку».

Наступною ознакою колоніальної війни є нерівність сил та технологічна перевага ініціатора. Колонізатори, як правило, мають значну військову та технологічну перевагу над корінним населенням. Це може включати кращу зброю нового покоління (вогнепальна зброя проти холодної), організацію, тактику та комунікації. Дисбаланс військової могутності завжди призводить до розгортання війни як асиметричного конфлікту, де колонізатори ведуть більш «конвенційну» війну, а корінне населення вдається до партизанської тактики, опору невеликими групами або інших нетрадиційних методів боротьби (бойкот, саботаж, підпілля, збереження культурних традицій тощо). Стратегічною метою опору є вигнання колонізаторів, досягнення національного самовизначення, відновлення або набуття суверенітету.

Невід'ємними сценарними ознаками колоніальної війни є позамежне насильство. Для його виправдання колонізатори часто дегуманізують корінне населення, зображуючи його як «нецивілізоване», «варварське» або «небезпечне».

Колоніальні війни також характеризує пролонгований період подолання їх наслідків. Окрім політичної нестабільності, економічної залежності та соціальної нерівності колоніалізм завдає глибоких культурних та ідентифікаційних травм, призводячи до втрати мови, традицій та історичної пам'яті. Процес деколонізації та відновлення національної ідентичності може бути тривалим і складним.

Запронована сценарна характеристика колоніальної війни дозволяє виокремити специфічні архетипні структури, що відображають нерівність сторін, мотивації колонізаторів та опір колонізованих. Це такі архетипні антитези, як «Цивілізатор» проти «Варвара»; «Першовідкривач» проти «Дикуна»; «Герой-підкорювач» проти «Дикого ворога», «Благородний тягар» (The White Man's Burden) проти «Невдячного тубільця», «Боротьба за ресурси» проти «Перешкоди на шляху прогресу», «Звільнення від тиранії» як виправдання використання місцевих конфліктів, «Культурний обмін» як виправдання асиміляції, «Повстання дикунів» як антитеза «Національно-визвольній боротьбі». Варто зауважити, що ці архетипні структури є потужними інструментами, які використовувалися для виправдання колоніалізму та мобілізації підтримки в метрополіях. Вони часто ігнорують складність та багатство колонізованих суспільств, їхні власні системи управління, культуру та історію.

Мабуть, найпоширенішим серед них, де колонізатори представляють себе як носіїв «вищої» культури, знань, технологій та моралі, які несуть «цивілізацію» до «відсталих» народів, є архетип «Цивілізатор проти Варвара». Колонізовані («варвари») у даному контексті зображуються як дикі, нецивілізовані, жорстокі або такі, що потребують зовнішнього управління та «опіки». Цей системоутворюючий сценарний архетип колоніальної війни використовується для легітимізації панування агресора та виправдання його насильства.

У багатьох колоніальних наративах, зокрема це стосується жанру пригодницького роману, що був започаткований Фенімором Купером, колонізатори часто зображують себе як героїчних дослідників та першовідкривачів нових земель, ігноруючи або применшуючи існування та складність місцевих суспільств. У межах архетипу «Першовідкривач проти Дикуна» колонізовані народи постають як частина «дикої» природи, що підлягає підкоренню та експлуатації.

Ще одним розповсюдженим сценарним архетипом колоніальної війни є кіплінговський «Благородний тягар» (The White Man's Burden) проти «Невдячного тубільця». Цей архетип передбачає, що колонізатори несуть «тягар» відповідальності за «розвиток» колонізованих народів, навіть якщо ті чинять опір або не виявляють «вдячності». Будь-який опір сприймається як нерозуміння власного блага та підтвердження необхідності подальшого контролю.

Архетипне протистояння «Герой-підкорювач проти Дикого ворога» покладено в основу зображення колоніальних війн як боротьби героїчних колоніальних солдатів проти жорстоких та непередбачуваних «диких» ворогів, що загрожують «цивілізованам» поселенцям та колоніальній адміністрації. Цей архетип підживлює страх та ненависть до колонізованих і також виправдовує жорстокі методи боротьби.

У наративах колоніальних війн також зустрічається архетип «Звільнення від тиранії», який виправдовує втручання колонізаторів у внутрішні конфлікти між місцевими племенами чи народами, представляючи себе як «визволителів» однієї групи від гноблення іншої, щоб потім встановити власне панування над усіма.

Колонізатори часто виправдовують свої дії необхідністю отримання цінних ресурсів, представляючи місцеве населення як перешкоду на шляху «прогресу» та ефективного використання цих ресурсів. (Див.: архетип «Боротьба за ресурси» проти «Перешкоди на шляху прогресу»).

Іноді колонізація подається як процес «культурного обміну», де колонізатори нібито збагачують місцеву культуру, водночас вимагаючи від колонізованих відмови від власних традицій та прийняття мови, законів та звичаїв колонізаторів. Опір цьому процесу зображується як впертість та небажання «розвиватися». (Див.: архетип «Культурний обмін» як виправдання асиміляції).

Варто також згадати архетипну дилему «Повстання дикунів» проти «Національно-визвольної боротьби», яка обслуговує дві протилежні оптики колоніального дискурсу. З точки зору колонізаторів, опір їхньому пануванню часто зображується як нераціональні, жорстокі «повстання дикунів», що загрожують «порядку» та «цивілізації». З точки зору колонізованих, це є законна національно-визвольна боротьба за свободу, незалежність та відновлення власної ідентичності.

У дискурсі російсько-українській війні, на жаль, простежуються відверті практики використання архетипних структур колоніального наративу, які росія застосовує для виправдан-

ня своєї агресії та впливу на сприйняття конфлікту. У цьому зв'язку важливо зазначити, що Україна є незалежною державою, і порівняння з колоніальною війною відображає саме російський погляд та дії агресора, а не легітимний статус відносин між двома країнами.

Так, системоутворюючий архетипний конфлікт колоніального дискурсу «Цивілізатор» проти «Варвара» займає центральне місце у російській пропаганді, яка часто намагається представити Україну як «штучну» державу з «неправильною» ідентичністю, керовану «націоналістами» та «фашистами», які нібито утискають російськомовне населення та руйнують «спільну історію». Росія ж зображується як «старший брат», що приносить «визволення» та «правильну» цивілізацію. Це є відголоском колоніального нарративу про «цивілізаторську місію».

Ще одним з ключових нарративів російсько-української війни є антитеза «Першовідкривач» / «Збирач земель» проти «Відірваної території». Ідея «русского міра» передбачає, що Україна є нібито «споконвічно російською» територією, яка була «несправедливо відірвана» або перебуває під зовнішнім впливом. Росія презентує себе як силу, що «повертає» свої «історичні землі», ігноруючи суверенність України та її право на самовизначення. Це нагадує колоніальні уявлення про «освоєння» та «приєднання» територій.

Російська пропаганда часто зображує війну як «допомогу» Україні звільнитися від «західного впливу» та «нацистського режиму», навіть якщо більшість українців чинять опір цій «допомозі». Україна, яка протидіє, представляється як «невдячна» та «засомбована». Так працює архетип колоніального сценарію «Благородний тягар» (у спотвореному вигляді) проти «Невдячного (молодшого) брата».

У фокусі архетипного конфлікту «Герой-визволитель» проти «Націоналіста/Фашиста» російські військові зображуються як «визволителі» українського народу від «київського режиму», а українські захисники – як «націоналісти», «фашисти» або «терористи», що потребують «денацифікації» та «демлітаризації». Це створює образ колоніальної «каральної експедиції» проти «бунтівників».

Хоча пряме захоплення ресурсів не є головною декларованою метою т. зв. СВО, контроль над Україною дає росії значні геополітичні переваги, доступ до економічних активів та посилення впливу в регіоні. Україна, як незалежна держава, розглядається як перешкода на шляху реалізації цих імперських амбіцій. У даному контексті можна включити у дискурс російсько-української війни колоніальний архетип «Боротьба за ресурси» (опосередковано) проти «Перешкоди на шляху впливу».

Колоніальний архетип «Культурний обмін» / «Возз'єднання» (нав'язування російської ідентичності) виправдовує намагання росії нав'язати Україні російську мову, культуру та історичну інтерпретацію, заперечуючи самобутність української ідентичності. Опір цьому розглядається як «русophobia». Все це, на нашу думку, є аналогом колоніальної політики асиміляції.

Ще однією архетипною антитезою, яка використовується у дискурсі російсько-української війни, є протиставлення нарративів «Повстання маріонеток» та «Національно-визвольна війна». З одного боку, росія підтримувала сепаратистські рухи на сході України, представляючи їх як «народне волевиявлення», а опір України – як придушення «законного протесту». Водночас Україна розглядає це як інспіровану ззовні агресію та бореться за свою територіальну цілісність.

Важливо підкреслити, що ці архетипи є інструментами російської пропаганди, спрямованими на викривлення реальності та виправдання неспровокованої агресії проти суверенної держави. Україна є жертвою агресії та бореться за своє право на існування та незалежність.

Отже, російсько-українська війна має багато ознак колоніальної війни, хоча й у специфічному історичному контексті. Імперські амбіції росії, ідеологія «братнього народу» з запереченням української самостійності та плеканням архетипу малоросу – як «молодшого брата», значна військова перевага агресора, опір українського народу, жорстокість окупантів та прагнення України до самовизначення – все це відображає багато елементів архетипного сценарію колоніальної війни. Втім, на нашу думку, у ситуації російсько-українського протистояння відсутня ключова сутнісна ознака колоніальної війни, а саме: типовий колонізатор не вимагає від корінного населення системного переформатування когнітивної картини світу. За умов його підкорення та досягнення меркантильних цілей колонізації, місцеве населення резерву-

ється у межах своїх вірувань, традицій, автохтонної культури, яка набуває ознак екзотичної, і часто, в сучасних умовах суспільства споживання, стає затребуваним товаром на ринку туристичних послуг.

У переломленні на російсько-українську війну даний сценарій, на нашу думку, є частково релевантним. Прагнення росії до контролю над українськими ресурсами та логістичними шляхами (територіями, копалинами, українськими чорноземами, виходом до моря тощо), а також спроби знищення української державності і дегуманізації та асиміляції українського населення є типовими для колоніальних загарбників. Водночас в російській «картині світу» Україна не є «Чужою». Росія розглядає Україну як свою історичну вотчину, частину «руського міра», заперечуючи саме на цій основі її суверенітет та окрему ідентичність.

Втім, порівняння російсько-української війни з колоніальною війною на базі архетипного підходу допомагає зрозуміти імперські амбіції росії та її спосіб мислення, що сягає корінням у колоніальне минуле.

Література

- Гай-Нижник, П.П. Російсько-українська війна – війна за життя (2014–2022 рр.): періодизація. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 2022. С.452–465.
- Галів, М., Ільницький, В. Характер сучасної російсько-української війни (2014 – 2023): вітчизняний історіографічний дискурс. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*. 2023. Вип.13/55. С. 47–73.
- Грицюк В., Лисенко О. Війна Російської Федерації проти України: воєнний, міжнародно-правовий, геополітичний та економічний виміри. *Український історичний журнал*. 2023. Число 2. С. 5–33.
- Киридон, А.М., Троян, С.С. Цивілізаційна війна 2014– 2022 рр.: національно-визвольна війна України ХХІ століття (теоретичний дискурс). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*. Riga, Latvia: «Baltija Publishing». 2022. С. 523–534.
- Лисенко, О.Є. Феноменологія війни Росії проти України як об'єкт гуманітарних досліджень (за матеріалами доповіді на засіданні Президії НАН України 25 травня 2022 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2022. Вип. 7. С. 85–98.
- Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків: Віват. 2015. 304 с.
- Смолій В., Ясь О. Сучасна російсько-українська війна у світлі пост колоніалізму. *Вісник Національної академії наук України*. 2022. Вип. 6. С. 3–16.
- Mamontova E. Archetypal Scenarios of the Russian-Ukrainian War, *Journal of Geography, Politics and Society, Dayjest*. 2025. P. 99–110.

References

- Hai-Nyzhnyk, P. P., 2022, Rosiisko-ukrainska viina – viina za zhyttia (2014–2022 rr.): periodyzatsiia (Eng. Russian-Ukrainian War – War for Life (2014–2022): periodization). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*, Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 452–465 [in Ukrainian].
- Haliv, M. & Ilnytskyi, V., 2023, Kharakter suchasnoi rosiisko-ukrainskoi viiny (2014 – 2023): vitchyzniani istoriografichniy diskurs (Eng. The nature of the modern Russian-Ukrainian war (2014 – 2023): the Ukrainian historiographical discourse), *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoryia*, 13/55, 47–73. [in Ukrainian].
- Hrytsiuk, V. & Lysenko, O., 2023, Viina Rosiiskoi Federatsii proty Ukrainy: voiennyi, mizhnarodno-pravovyi, heopolitychnyi ta ekonomichnyi vymiry (Eng. The war of the Russian Federation against Ukraine: military, international legal, geopolitical and economic dimensions), *Ukrainskyi istorychnyi zhurnal*, 2 (569), 5–33 [in Ukrainian].
- Kyrydon, A. M. & Troian, S. S., 2022, Tsyvilizatsiina viina 2014–2022 rr.: natsionalno-vyzvolna viina Ukrainy XXI stolittia (teoretychnyi diskurs) (Eng. Civilization war 2014–2022: Ukraine's national liberation war of the XXI st century (theoretical discourse)). *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects: Scientific monograph*, Riga, Latvia: «Baltija Publishing», 523–534 [in Ukrainian].
- Lysenko, O. Ye., 2022, Fenomenolohiia viiny Rosii proty Ukrainy yak ob'iekt humanitarnykh doslidzhen (za materialamy dopovidi na zasidanni Prezydii NAN Ukrainy 25 travnia 2022 r.) (Eng. Phenomenology of Russia's war against Ukraine as an object of humanitarian research (based on the materials of the report at the meeting of the Presidium of the National Academy of Sciences of Ukraine on May 25, 2022)), *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, 7, 85–98 [in Ukrainian].
- Mahda, Ye. V., 2015, Hibrydnaia viina: vyzyhyty i peremohty (Eng. Hybrid war: survive and win), Kharkiv: Vivat [in Ukrainian].

Mamontova E., 2025, Archetypal Scenarios of the Russian-Ukrainian War, *Journal of Geography, Politics and Society, Dayjest*, 99–110.

Smolii, V. & Yas, O., 2022. Suchasna rosiisko-ukrainska viina u svitli post kolonializmu (Eng. The modern Russian-Ukrainian war in the light of post-colonialism), *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, 6, 3–16 [in Ukrainian].

Анотація

Мамонтова Е. В. Репрезентація колоніального нарративу у дискурсі російсько-української війни: архетипний підхід. – Стаття.

На четвертому році повномасштабної агресії РФ проти України досі триває номінативний дискурс цієї війни. Не зважаючи на широку палітру дефініцій, найменувань та метафор, автором запропоновано визначити природу та сутність російсько-української війни на основі архетипного підходу. Дана методологія дозволяє в умовах гібридизації політичного протистояння розкрити його сутність шляхом виявлення архетипних сценаріїв, дослідити практики т. зв. «сміслотворення» і конструювання «картин світу», сформувані дієвий інструментарій протидії відкритій агресії та когнітивному впливу на масову свідомість. Метою статті є виявлення та аналіз специфіки одного з таких сценаріїв, а саме – архетипного сценарію колоніальної війни, та визначення його репрезентації у дискурсивних нарративах російсько-українського протистояння для розуміння природи конфлікту, динаміки і перспектив його врегулювання. Доведено, що сценарій колоніальної війни базується на архетипній дихотомії цивілізації та варварства та включає специфічні архетипні структури, що відображають нерівність сторін, мотивації колонізаторів та опір колонізованих. Такий сценарій передбачає високий градус насильства та дуже низький показник дотримання правових та моральних норм ведення війни.

Втім, на нашу думку, у переломленні на російсько-українську війну даний сценарій, на нашу думку, є частково релевантним. У російсько-українському кейсі відсутня ключова сутнісна ознака колоніальної війни, а саме: класичний колонізатор не прагне переформатовати у корінного населення його когнітивну картину світу. За умов його підкорення та досягнення меркантильних цілей колонізації, місцеве населення резервується у межах своїх вірувань, традицій, екзотичної автохтонної культури. Водночас, порівняння російсько-української війни з колоніальною війною на базі архетипного підходу допомагає зрозуміти імперські амбіції Росії та її спосіб мислення, що сягає корінням у колоніальне минуле.

Ключові слова: архетип, нарратив, політичний дискурс, методологія політичних досліджень, колоніальна війна, російсько-українська війна, конфлікт.

Summary

Mamontova E. V. Representation of the colonial narrative in the discourse of the Russian-Ukrainian war: an archetypal approach. – Article.

In the fourth year of the full-scale aggression of the Russian Federation against Ukraine, the nominative discourse of this war is still ongoing. Despite the wide palette of definitions, names and metaphors, the author proposes to determine the nature and essence of the Russian-Ukrainian war on the basis of an archetypal approach. This methodology allows, in the conditions of hybridization of political confrontation, to reveal its essence by identifying archetypal scenarios, to investigate the practices of the so-called "meaning-making" and constructing "pictures of the world", to form an effective toolkit for countering open aggression and cognitive influence on mass consciousness. The aim of the article is to identify and analyze the specifics of one of such scenarios, namely the archetypal scenario of the colonial war, and to determine its representation in the discursive narratives of the Russian-Ukrainian confrontation in order to understand the nature of the conflict, its dynamics and the prospects for its settlement. It is proven that the colonial war scenario is based on the archetypal dichotomy of civilization and barbarism and includes specific archetypal structures that reflect the inequality of the parties, the motivations of the colonizers and the resistance of the colonized. Such a scenario involves a high degree of violence and a very low rate of compliance with the legal and moral norms of warfare.

However, in our opinion, in the context of the Russian-Ukrainian war, this scenario is, in our opinion, partially relevant. The Russian-Ukrainian case lacks a key essential feature of colonial war, namely: the classical colonizer does not seek to reformat the indigenous population's cognitive picture of the world. Under the conditions of his conquest and achievement of the mercantile goals of colonization, the local population is reserved within the limits of its beliefs, traditions, and exotic autochthonous culture. At the same time, comparing the Russian-Ukrainian war with the colonial war based on the archetypal approach helps to understand Russia's imperial ambitions and its way of thinking, which has its roots in the colonial past.

Key words: archetype, narrative, political discourse, political research methodology, colonial war, Russian-Ukrainian war, conflict.

Дата першого надходження рукопису до видання: 22.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 17.10.2025

Дата публікації: 21.11.2025